

настоятелів храму. Не знаходимо відомостей щодо о. Федора Клонського, який, згідно «Описанія...» Мельхиседека, був настоятелем храму після о. Федора Садоцького. Не виключено, що в своєму донесенні О. Федір Зеленський вказує на о. Федора Садоцького як на свого попередника в контексті утисків, яких зазнавали православні священники від уніатів.

«Описание благочестивых заграничных в короне польской» Мельхиседека Значко-Яворського введено до наукового обігу Феофаном Лебединцевим і опубліковане в кількох числах часопису «Киевская старина» за 1861-1863 рр.

Розділ «Описание старства и протопопии чигринской благочестивых церквей к епископии переяславской издревле принадлежащих» побачив світ у десятому числі вказаного часопису за 1863 р.

На жаль, документ, який містить цінну інформацію про православні храми Потясминня, що охоплює період від кінця XVII до середини XVIII ст., на сьогодні практично недоступний для широкого загалу шанувальників сакральної історії. Залишається відкритим питання про необхідність перевидання «Описанія...» окремим збірником.

Посилання

1. Игумен Троицкого Пустынно-Мотренинского монастыря иеромонах Мельхиседек. Описание старства и протопопии чигринской благочестивых церквей к епископии переяславской издревле принадлежащих 1767 года сентября 10 дня // Киевские епархиальные ведомости. – 1863 – № 10 – С. 342-344.

2. Крип'якевич І. Чигирин і Суботів у візитації 1726 р. // Записки НТШ. – 1931. – Т. 151. С.– 191–194.

3. Куksa Н. До історії Михайлівської церкви в с. Суботів // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Вип. 8 – К., 1999. – С. 112-118.

4. Куksa Н. Історичні поховання XVII-XVIII ст. в Суботіві // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. Т.9. Тематичний випуск. Біографічна некрополістика в контексті сучасної історичної науки. Джерела та результати досліджень. – К., 2002. - С.227-241.

5. Куksa Н. Наукові «досліди Гната Яковича Стеллецького по з'ясуванню історичної тайни Богдана» в Суботіві (20-ті рр. XX ст.) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Вип. 11. – К., 2002. – С. 10-17.

6. Куksa Н.В. Православні церкви Чигиринщини у візитації 1726 р. // Свідок козацької слави: погляд крізь століття (до 350-річчя- річниці храму Б. Хмельницького в с. Суботіві): матеріали науково-практичної конференції НКЗ «Чигирин». – 2004. – С.99-105.

7. Мицик Ю. Чигирин – гетьманська столиця. – К., 2007. – 391 с.

8. Похилевич Л. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или статистические, исторические и церковные заметки о всех древних селах, местечках и городах в пределах губернии находящихся. – К., 1864. – 736 с.

Куksa Н.В. Свято-Михайловская церковь в Субботове в «Описаніи благочестивых заграничных в короне польской» Мельхиседека Значко-Яворського

«Описание благочестивых заграничных в короне польской» Мельхиседека Значко-Яворського является одним из самых давних известных на сегодня первоисточников из истории Свято-Михайловской церкви в Субботове – родовом имени Хмельницких. Документ, датированный 1767 г., доносит

сведения одного из наиболее сложных периодов православной церкви на Правобережной Украине.

Ключевые слова: первоисточник, история Свято-Михайловской церкви, Субботов, Мельхиседек Значко-Яворский.

Kuksa N.V. St. Michael church in Subotiv at «The Description of blagochestyvyh foreign in polish crown» of Melhisedek Znachko-Yavorskyi

«The Description of blagochestyvyh foreign in polish crown» of Melhisedek Znachko-Yavorskyi is one of the first well known original sources in the history of the St. Michael church in Subotiv - Khmelnitskiy's family burial vault nowadays.

The document dated 1767, conveys information of one of the most difficult periods of the Orthodox Church in the Ukraine.

Key words: original source, history of St. Michael church, Subotiv, Melhisedek Znachko-Yavorskyi.

14.03.2013 р.

УДК 94(477):069.444+711.56«1786»

С.Б. Юрченко

РЕМОНТ СОБОРУ ГАМАЛІЇВСЬКОГО МОНАСТІРЯ У 1786 РОЦІ

На підставі нових архівних документів реконструюється первісна форма завершення собору Гамаліївського монастиря.

Ключові слова: українське бароко, Гамаліївський монастир, Іван Скоропадський, храмова архітектура

Собор Різдва Богородиці Гамаліївського Пустинно-Харлампіївського монастиря неодноразово привертав увагу дослідників [1]. Зокрема, багатьма істориками української архітектури відзначалася оригінальність його об'ємно-просторової композиції, що поєднує у собі тринальний трьохабсидний тип псевдобазилікального храму із трансептом та характерне для дерев'яного зодчества завершення у вигляді п'яти бань, встановлених за сторонами світу. Особливості ж деталювання фасадів та первісна форма завершення бань, незважаючи на значну роль цих елементів у формуванні архітектурного образу споруди, досьогодні лишаються малодослідженими. Причиною цьому є переробка собору в першій половині XIX ст. після пожежі 1795 р., в результаті чого пам'ятка втратила майже увесь фасадний декор, що був стесаний на догоду пануючим тоді естетичним уподобанням пізнього класицизму. Тоді ж храм отримав збережене дотепер завершення бань, які мають форму півсфер із встановленими на них глухими ліхтариками під хрести.

З огляду на сказане великий інтерес представляють архівні матеріали, що містять інформацію про архітектуру собору до пожежі 1795 р. Одним із нещодавно виявлених документів є контракт на

ремонт собору, що датується 1786 р. Він зберігся у фонді Новгород-Сіверської консисторії. Братія монастиря просила благословення у єпископа Новгород-Сіверського і Глухівського Іларіона на ремонт головного монастирського храму і у якості доказу серйозності своїх намірів приклала копію контракту із виконавцями робіт. Завдяки цій обставині текст контракту зберігся до наших днів. У своєму листі до владики керівництво монастиря повідомляло, крім того, що ними вже заготовлено необхідний матеріал: покрівельне залізо, соснова та дубова деревина, вапно, алебастр та цегла. Також зібрані кошти в сумі однієї тисячі семиста дев'яноста восьми рублів дев'яноста восьми з половиною копійок, а «рядчикам» вже видано аванс у сумі п'ятиста рублів. Лист підписали намісник монастиря ієромонах Ісаакій, казначей, еклесіарх ієромонах Онисифор, ієромонахи Аристарх і Феодорит та економмонах Іона.

Власне контракт датований 23 квітня 1786р. Підрядниками на виконання робіт стали «климовской купец» Гаврило Кузьмич Чадин та кріпосний селянин Гаврило Семенович Самолетов, котрий належав підполковнику Михайлу Олексійовичу Єропкину і проживав у селі Путятині Ярославської округи. Від свого пана селянин мав письмове «одобрение верящее», яке давало право підряджатися на виконання будівельних робіт на суму не більше 4 тисяч рублів. Копію з «одобрения» залишено в Гамаліївському монастирі. Будівництво, а надто ж ремонти споруд «з підряду» вихідцями з території етнічної Росії особливо розповсюдилися на українському Лівобережжі в другій половині XVIII ст. Характерною ознакою при цьому є переважання у підрядах одного виду робіт, а саме заміна дерев'яного покриття дахів з гонту або тесу на металеве з чорного або «білого сибирського железа». Мода на останнє почала розповсюджуватися в Гетьманщині приблизно у ці роки [2, 96]. Чорне залізо покривалося тонким захисним шаром цинку і за зовнішнім виглядом нагадувало сьогodнішню оцинковану сталь. Матеріал виготовлявся в Росії, там же, треба думати, були й майстри, що вмiли його вкладати. Можливо, що цим і пояснюється факт запрошення до Гамаліївського монастиря бригади будівельників із далекої Ярославльщини.

Предметом контракту визначено переробку даху. Робітники повинні розібрати увесь «обветшалый» дах як на самій церкві, так і на приділах, «преддверии церковном» та ризниці і встановити новий на кроквах і дерев'яній «решітці». Під приділами тут, вочевидь, маються на увазі бічні крила трансепту, понижені ж нави часом також називали каплицями. Під «преддверием» треба розуміти арку на могутніх пілонах, в глибині якої під навісом влаштовано портал головного західного входу у храм. При цьому зазначається, що верхні та нижні «поли», тобто схили дахів, на трьох «приделах» (третім названо, очевидно, східне відгалуження просторового хреста – вівтарну

частину) слід робити «гладко в одну стреху и гребень», а над західною частиною «от первых вхожих дверей» – у дві «стріхи». Під «стріхою» мається на увазі стіжкоподібна чи пірамідальна форма даху, зрізана вгорі або зведена у гребінь. В даному випадку такими дахами мали накриватися частини нижче бічних бань. Відстань від них до головної бані була незначною, тому між південним, північним і східним малими підбанниками та середньою банею влаштовувалися двосхилі дахи, що переходили у «стріхи». Інакше вирішувалося покриття над західною частиною головної нави. Довжина цього компартименту значно перевищувала інші, тому тут передбачалося утворити два пірамідальні дахи – один навколо західного підбанника, а другий – навколо центрального. Обидва дахи повинні були сходитися вниз у спільний жолоб, покладений поперек нави для відведення атмосферних опадів. Таке рішення характерне для дерев'яного зодчества, наявність його при конструюванні даху мурованого собору пояснюється специфікою організації в Гетьманщині будівельного процесу, при якому за остаточний архітектурний результат відповідав не один майстер, а принаймні двоє – муляр та тесляр [3, 141-143]. Перший з них виконував мурування стін та їх тинькування, на цьому його повноваження закінчувалися. На «дерев'яну роботу» наймався тесляр і саме він створював завершення храму у звичних для нього формах, притаманних для традиційного українського дерев'яного сакрального зодчества. Кожен український собор чи церква були, таким чином, продуктами колективної творчості, що характерна для пізньосередньовічного мистецтва Європи взагалі та України зокрема. Слід зазначити також, що поява такого архітектурного феномена, як українське бароко, пояснюється своєрідним сплавом мулярських будівельних традицій, занесених з Московського царства, та місцевої багатовікової школи дерев'яного храмобудування. Прийом зведення у спільний жолоб нижніх частин паралельних схилів дахів характерний для українського зодчества ще пізньоготичної доби. Можна згадати принагідно хоча б «складчасті» дахи міських кам'яниць у Львові або іншому місті, у XVII ст. над ренесансними спорудами такі ж дахи прикривалися із торця високими декоративними аттиками [4, 188, 220]. На мурованих будівлях Чернігова другої половини XVII ст. також виявлені описані водозбірні жолоби – наприклад, при реставрації північних келій Єлецького монастиря. Тож у Гамаліївці, очевидно, на вимогу керівництва монастиря, яке було добре обізнаним із місцевою будівельною традицією, дахові конструкції виконувалися у відповідності до звичних прийомів, взятих із дерев'яної церковної архітектури.

За необхідну умову монастир висував якість покриття. Гарантія на новий дах визначалася у десять років. Якщо протягом цього часового періоду виникне протікання, то підрядники зобов'язуються

*Загальний вигляд собору Гамаліївського монастиря.
Фото автора, 2006 р.*

на власний кошт відремонтувати її «безоговорочно і без всякого суда і права».

Цікаво описано спосіб влаштування відведення атмосферних опадів. З цією метою влаштовуються на даху «где надлежит и от монастыря показано будет» жолоби, які просмолюються та вкриваються покрівельним залізом. По краях звівів покрівлі та над вхідними дверима встановлюються водозбірні лотки із чорного заліза. Ринви виготовляються із дерев'яних труб, в які додатково впускаються труби із чорного металу. Коліна також повинні виконуватися із металу та продіватися у верхній частині через горизонтальні лотки, а в нижній – запускатися у ринви. Ринви міцно закріплюються до стін. Тут маємо свідчення існування організованого водовідводу із даху вже у XVIII ст.

Контрактом передбачено також і ремонт фасадного декору, зокрема карнизів, що на той час частково осипалися. Передбачалося навіть часткова заміна цегляної кладки та витягування заново профільовання. Такий стан фасадів дозволяє говорити про відсутність ремонтів собору принаймні від часу реставрації храму після пожежі 1735 р. Всі карнизи та підвіконня передбачалося покрити металевими відливками, «дабы . . . кирпич от дождя и снега портится не мог». Профільований цоколь теж планувалося відремонтувати та покрити металевим листом.

Металеве покриття за умовами контракту слід з обох сторін змастити «перевареною олеєю», тобто оліфою, а потім «обмалевать краскою, называемою мумія с сурыком».

На час підписання контракту всі п'ять бань вже були покриті жестю, тому передбачалося головну баню пофарбувати спершу у сірий колір – очевидно, це була ґрунтовка – а потім яр мідяною у зелений,

*Первісне завершення собору Гамаліївського монастиря.
Спроба реконструкції автора. Комп'ютерна графіка
архітектора Петра Іванова*

нижню та верхню «шиї» пофарбувати у білий колір. Вітрові дошки та інші підшивні дерев'яні карнизи фарбуються на червоно, як і було до цього. За цим же принципом фарбуються бічні малі бані та їхні шийки. Наведений текст дозволяє скласти уяву про архітектуру завершень – за формою вони були грушоподібні із невеликими восьмигранними глухими барабанчиками, що характерно для завершень доби українського бароко загалом. Головна баня буда двох'ярусною і мала два глухі барабани – більший внизу і менший нагорі. Двох'ярусні бані відомі в українському зодчестві Лівобережжя вже у другій половині XVII ст. Саме такими є збережені верхи Успенського собору Єлецького монастиря після відбудови їх Дуніним-Борковським, такими були завершення Спасо-Преображенського, Борисоглібського соборів та П'ятиницької церкви в Чернігові [5], відомі із архівних та інших іконографічних джерел. Двох'ярусний головний верх характерний для часів правління Івана Мазепи і, очевидно, підтримувався авторитетним Лазарем Барановичем, який довгі роки обіймав Чернігівський архієпископський престол. Як бачимо, мазепинська традиція закорінилася і продовжувала розвиватися його соратниками та наступниками – Іваном Скоропадським та Данилом Апостолом. Двох'ярусний центральний верх мав собор Мгарського монастиря до перебудови у середині XVIII ст., про його існування відомо із Мгарського літопису [6]. Фундована Данилом Апостолом Спасо-Преображенська церква у Великих Сорочинцях теж зберегла середній верх із двома «шиями» [7, 293]. Отже, собор Різдва Богородиці Гамаліївського монастиря не тільки за загальною об'ємно-просторовою композицією, але й за характе-

ром архітектури окремих об'ємних елементів продовжував традиції зодчества попередніх десятиліть.

Увесь собор належало побілити згори до низу, причому тиньк, що опав або тільки відійшов, домовлено замінити новим, додаючи при потребі алебастр для міцності. Побілити потрібно всі фасади за виключенням настінних розписів, вміщених над західним входом під великою аркою, що влаштована подібно до балдахіна, випустивши у цьому місці навіс даху вперед на половину аршина. У верхній точці фронтона знаходилася «треугольная фигура с осіянием», яку теж планувалося оббити металевими листами. Можливо, тут йде мова про всевидяче око, яке зазвичай вміщувалося у трикутнику.

Монастир зобов'язувався доставити необхідні матеріали – штабне та полосове залізо, вапно, алебастр, цеглу, деревину на крокви та лати, мотузки, пісок, воду тощо. Риштування встановлює підрядник, проживання для робітників забезпечує монастир, харчування – за свій рахунок, «не трубяя ничего от монастыря». За виконану роботу монастир повинен видати дві тисячі шістсот тридцять рублів, десять чвертей жита, десять пудів сала. При підписанні контракту видано аванс у сумі п'ятсот рублів, наступні виплати проводяться протягом виконання роботи, кінцева виплата – 500 руб. – здійснюється після закінчення всіх робіт та оцінки монастирем та «знаючими людьми» якості роботи. Якщо ж виявляться якісь дефекти, то виплата затримується до їх усунення.

Крім двох виконавців контракт підписали також два свідки – тультський купець Корній Тимофійович Шарапов та калужський купець Григорій Маркович Кулачников.

Контракт на ремонт головної споруди Гамаліївського монастиря від 1786 р. є цікавим архівним документом, що розкриває невідомі раніше архітектурні особливості первісного або близького до первісного вирішення цієї видатної пам'ятки українського храмубудування що, у свою чергу, дозволяє скласти більш повне уявлення про задум зодчого Данила Мойсеевича, котрий зводив будівлю, і таким чином точніше визначити роль та місце собору в історико-архітектурних процесах першої половини XVIII ст. на території Гетьманщини.

Додаток №1

Контракт на ремонт собору Гамаліївського монастиря. 1786р.

(ДАЧО, ф. 712, оп. 3. спр. 10, арк. 3-4)

Тысяча семьсот восемьдесят шестого году априля третого дня. С монастырем Пустынно-Хрампиевским Гамалеевским мы нижеподписавшиеся климовской купец Гаврила Козмин сын Чадин и господина подполковника Михайла Алексеевича Еропкина крестьянин житель наместничества и округи Ярославских села Пуятитина Гаврило ж Семенов сын Самолетов, имеем от онаго своего господина одобрение

верящее рядиться мне на что-либо до четырех тысяч рублей денег (с которого одобрения точная копия за свидетельским подписом в монастыре Гамалеевском оставлена) заключили сей контракт в том, что договорил нас монастырь Гамалеевский на большой онаго монастыря соборной Рождества Пресвятыя Богородицы церкви обветшалую деревяную крышку нашими работниками разобрал всю (кроме пяти глав покрытых жестью) как наверху церкви, так и на имеющихся приделах, придверии церковном и ризнице, вновь оную по надлежащему нашими же работниками не требуя оных и малейше от монастыря ни на что, на стропилах деревяных и деревяной решетке, покрыть кровленным черным железом верхние и нижние полы гладко в одну стреху и в гребень на трех пределах, а на четвертом от первых вхожих дверей состоящем в две стрехи, которая крышка должна быть нами отделана так: чтобы отнюдь и малейше чрез многая годы снова онаыя течи быть не могло. В противном случаи, то есть естли бы вскорости будет сквозь оную кришку течь и не менее как через десять лет, то имеем мы собственным своим коштом подчинить безоговорочно и без всякаго суда и права. Под всеми же стрехами поделать с листового ж железа жолобы, а на самой крышке где подлежит и от монастыря показано будет деревяныя жолобы ж, которыя осмолив своею смолою покрыть железом, а под теми жолобами поделать же им надлежит водотечные с такого ж железа ламаныя трубы с коленами числом десять, продетьонья сквозь жолобы до земли и утвердить к стенам так, чтоб сломаться каким-либо случаем не могли, даотводных труб же сколько надобно будет, так же над всеми болшими дверьми и над всеми ж окошками и еще где от монастыря показано будет стесав каменныя карнизы вновь онаыя поделать приличныя церкви и в низу самих всех окошек (сколько всех их есть) как подлежит подчинив кирпичем и обтинковав покрыть все то железом же, дабы впредь над дверьми, окошками и внизу оных кирпич от дождя и снега портится не мог. При том должны ж мы нижней цоколь или фундамент округ всей церкви подделать железом, котрое железо как на верхней, так и на всех нижних крышках обмазать первее с обоих сторон перевареною олеєю, а потом обмалевать краскою называемою мумія с сурьком. А на среднем болшом верху болшой купол что жестью оббит, помалевать первее шарою краскою, потом ярью медяною с белилом зелено, наверху онаго купола шею белилами побелить и самую верхнюю на том же болшом верху шею, также и на менших четырех верхх шеи покрасити где надлежит и было окрашено красками зеленою и красною, равно как и все под шеями и под всею крышкою карнизы деревянные покрасить красною краскою красною, для чего олея и красня должны быть наши собственныя; да и всю церков начав от глав крытых жестью, до самого цокола или фундаменту из наружи побелить и где тинк опал потинковать; а буде усмотрится, что тинк от стены

отстал, хоть бы он еще и не опал, а только вздулся, то и тот обив вновь потинковать же, употребляя для прочности где надлежит алебастр и побелить же все, кроме письма имеющегося на преддверии которое обделав – сверху в полциркуле наподобие балдахина, спереди пустив стреху в пол аршина, а наверху онаго обделавать треугольную фигуру с осіянием из листового железа, тоже сверху и фундаменты железом побить и покрасить; а всю работу начать будущего июля сего года от 21 числа; что ж касается до материалов, яко то листового, штабного и полосного железа сколько надобно будет, также извести, алябастру, кирпича, дерева на стропила и решетки на рыштованье столбов и досок, притом канатов. Веревок и посуды к работе потребной, песку, воды и кирпича, то все тое имеет наш монастырь доставить; рыштованье ж поставит нашими работниками имеем; а для работников сколько б их ни было, от начатия даже и до окончания всего договоренного дела квартира и для кузнецов ковальня и уголья должны быть наши собственныя, не требуя отнюдь ничего от монастыря; за всю ж вышеписанную работу монастырь Гамалеевский имеет нам дать в награждение денег две тысячи шестьсот тридцать рублей, жита десять четвертей, сала десять пудов; в число которых двох тысяч шестисот тридцати рублей и получили мы от монастыря при заключении сего контракта пять сот же рублей, до самого окончания всей работы имеем получать за усмотрением от монастыря нашей работы; прописанныя ж имеющія остаться до окончания работы пять сот рублей денег имеем же получить по освидетельствовании монастырем и другими знающими людьми прочности работы, и буде явится прочное, то без замедления и выдать нам монастырь имеет; в случае ж непрочности, то в то время должны быть отданы когда в прочность всю работу нашим уже коштом приведем. Во утверждение какова договора и подписались при нижеподписавшихся свидетелях с приложением печатей, а в равной силе контракт и от монастыря Гамалеевского нами принят вышеписанных года, месяца и числа.

На подлиннике подпись такова:

К сему контракту Климовского посада купец Гаврило Козмин сын Чадин руку приложил при печати.

К сему контракту вышеписанной крестьянин Гаврило Семенов сын Самолетов при печати подписался.

К сему контракту во свидетельство тульский купец Корней Тимофеев сын Шарапов при печати подписался.

К сему контракту во свидетельство подписался калужский купец Григорей Марков Кулачников.

Посилання

1. Логвин Г.Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. – К.: «Мистецтво», 1968. – С. 121; Цапенко М.П. Архитектура Левобережной Украины 17-18 веков. – М.: Издательство литературы по строительству, 1967. – С. 175-177; Вечерський В.В. Пам'ятки архітектури та містобудування Лівобережної України. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2005. – С. 551.

2. Наприклад, у 1785 році купець Іван Олексійович Конвісаов перекинув залізом дах Покровської церкви в Сулимівці. Див.: Юрченко С.Б., Шамраєва А. М. Покровська церква в Сулимівці на Київщині // З історії української реставрації. За ред. В.І. Тимофійенка. – К.: Видавництво «Українознавство», 1996. – С. 96.

3. Юрченко С.Б. Про датування Успенського собору в Новгороді-Сіверському // Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць. Випуск 3. – Київ – Глухів, 2010. – С. 141-143.

4. Історія української архітектури. За редакцією В.І. Тимофійенка. – К.: Техніка, 2003. – С. 188, 220.

5. Украина и Молдавия. Справочник-путеводитель. Автор текста и составитель Г.Н. Логвин. – М.: Искусство, 1982. – іл. 294. Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. За редакцією А.В. Кудрицького. Українська Радянська Енциклопедія. – К., 1990. – С. 31-32, 800.

6. Мгарський літопис, опублікований О. Лазаревським // Киевская старина. – 1889. – № 4-6; 1891. – № 3.

7. Памятники архитектуры и градостроительства Украинской ССР. Т. 3. – К.: Будівельник, 1985. – С. 293.

Юрченко С.Б. Ремонт собора Гамалеевского монастыря в 1786 году

На основании новых архивных документов реконструируется первоначальная форма завершенной собора Гамалеевского монастыря.

Ключевые слова: украинское барокко, Гамалеевский монастырь, Иван Скоропадский, храмовая архитектура.

Yurchenko S.B. Repair of cathedral of Hamaliivsky monastery in 1786

On the basis of the new archived documents the primitive form of completions of cathedral of Hamaliivskiy monastery is reconstructed.

Key words: the Ukrainian baroque, Hamaliivsky monastery, Ivan Skoropadskiy, temple architecture.

18.03.2013 р.

УДК929.:025.17:027.54(477)

Т.А. Якубова

РУКОПИСНІ ДОКУМЕНТИ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ ПРО ЕПОХУ РОСІЙСЬКО- ТУРЕЦЬКИХ ВІЙН (XVIII СТ.)

Стаття присвячена Архіву фортеці Св. Єлизавети, якій зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Маловідомі рукописні документи Архіву фортеці Св. Єлизавети – це розпорядження воєначальників Г.О. Потьомкіна, де Рібаса, М. Репніна в період воєнної кампанії 1788 р., пов'язаної з осадю Очакова в російсько-турецькій війні 1787-1791 рр. Розглянуті рукописні документи розкривають нові маловідомі історичні факти в даний історичний період.

Ключові слова: бібліотечні фонди, рукописний документ, архів.

Бібліотечні фонди Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського зберігають маловідомі рукописні документи Архіву фортеці Святої Єлизавети (ІРНБУВ, фонд. ІХ «Фортеця Св.